

Het in februari 1990 verschenen 'witboek' dat het Britse regeringsbeleid inzake strafkeuze en -toemeting (in Engeland en Wales) aankondigt, is enigszins paradoxaal. Kerngedachte is weliswaar dat het gevangeniswezen als zodanig geen sociaal-rehabiliterende waarde heeft en bovendien veel te duur uitvalt (p. 6). Het uiteindelijke resultaat van de hervormingsvoorstellen die hier worden geformuleerd (en naar verwachting grotendeels in wetsontwerpen zullen worden omgezet) blijkt evenwel niet noodzakelijk een noemenswaardige daling van de penitentiaire bevolking te laten verwachten. De ijverige bouwpolitiek van nieuwe gevangenisinstellingen en de modernisering van oude complexen (waartegen de destructiecapaciteit van 'muiters' te Strangeways en elders niet in het minst kan opwegen) wijzen er wellicht op, dat de regering terzake weinig illusies koestert.

Het voorstellenpakket werd dan ook gezien als een compromis. Tot de lobbies die geacht worden het streven naar een meer radicale reductie van vrijheidsberoving gefnuikt te hebben, behoren in hoofdzaak een eigenzinnige rechterlijke macht en de vertegenwoordigers van een op een behoudensgezind opgevatte 'law and order' belofte gunstig reagerend electoraat. Wanneer men dan verder vaststelt dat algemene preventie vooral als afschrikking wordt begrepen, dat de grenzen van individuele preventie liberaal worden erkend, en dat ten slotte de vergeldingsgedachte een hoeksteen van het repressief optreden blijft, is het minder verwonderlijk dat de innovaties van een sterk door een kosten- en batenanalyse bepaald crimineel beleid zich vooralsnog in de strafrechtspraktijk tegenover de sterke mededinging van de gevangenisstraf zullen moeten waarmaken.

De opzet van een door de wet nadrukkelijker omschreven strafkeuze- en straf-toemetingsbeleid zou al op een niet te miskennen verzet in rechterlijke kringen moeten rekenen. De soms zeer omzichtige benadering van de rol van de strafrechter in het witboek zou die visie bevestigen. Herhaaldelijk wordt erop gewezen dat de voorstellen voortbouwen op de richtlijnen inzake *sentencing* die door het centraal Hof van Beroep werden uitgewerkt. Met nadruk wordt onderstreept dat het de auteurs van het witboek er enkel om gaat, algemene principes vast te stellen, die de strafbedeling *in concreto* geenszins aan banden legt. Vooral zou de bekommernis, de *judiciary* niet fataal te ontstemmen – uiteindelijk hangt de realisatie van het voorgestelde beleid van hun welwillende medewerking af –, tot uiting komen in de afwijzing van de oprichting van een 'straf-toemetingsraad' (*sentencing council*), waarvoor heelwat stemmen waren opgekomen (onder meer die van de Labour partij, die overigens haar instemming met een groot aantal voorstellen van het witboek uitte).

De *goodwill* van de strafrechters zal in de eerste plaats vereist zijn om de aanwending van alternatieve straffen 'aantrekkelijk' te maken. Daarom wordt betracht die alternatieven niet alleen aan te prijzen om reden van hun sociale reïntegratie-mogelijkheden, maar ook als het tegendeel van zgn. 'zachte opties' voor te stellen. Hiervoor, zo zijn de bewindslieden bewust, moeten die alternatieven uitgewerkt worden en door een passende infrastructuur ondersteund worden. Probatie wordt voortaan een straf *sui generis*, die onder meer met vermogensstraffen gecumuleerd zal kunnen worden; organisatie, werking en erkenning van probatie-centra zullen aan landelijke criteria moeten voldoen. Gemeenschapswerk

(*community service*) zal eveneens met probatie gecombineerd kunnen worden. Vrijheidsbeperkende maatregelen zullen in meer diverse vormen mogelijk zijn (bijvoorbeeld zou het de rechter mogelijk worden, het bijwonen van voetbalwedstrijden in het buitenland te beperken). Verdere toepassingsmogelijkheden van gereguleerd uitgaansverbod (*curfew orders*) wordt in het vooruitzicht gesteld met verwijzing naar de veelbesproken techniek van elektronische controle op afstand. De uitbreiding van schadevergoedingsbevelen schijnt op een consensus te mogen rekenen, maar dat geldt niet voor de uitvoeringsmodaliteiten. Voor geldstraffen wordt een naar het dagboetemodel geïnspireerd stelsel in het vooruitzicht gesteld. Zoals voor al de andere straffen zal ook hier de technische uitwerking enige klaarheid moeten scheppen: al wordt voor het principe van een geldstraf in verhouding met het inkomen van de delinquent duidelijk geopteerd, vraagt men zich toch af wat voor een 'unit fine system' de auteurs dan wel voor ogen staat, wanneer temidden van argumenten ten voordele van een dergelijk systeem voor natuurlijke personen plots ook een opmerking met betrekking tot vennootschappen opduikt (p. 26).

De algemene strategie voor die alternatieven ligt voor de hand: steeds met vergelijking naar de kosten van de gevangenisstraf (het boek geeft aan, dat een gevangene gemiddeld meer dan £ 1000 per maand kost, in de bijzondere veiligheidsinstellingen meer dan £ 2000 per maand) worden investeringen in de uitwerking van die alternatieve sancties voorgesteld, waardoor hun aanwendingsmogelijkheden gestimuleerd worden. De regering zal voortaan de rechters informeren omtrent de kosten van de strafrechtsbedeling: zo wordt op hun 'verantwoordelijkheidsbesef' bij de strafkeuze ingespeeld (p. 10). Daarnaast schijnt het witboek ook een bijzondere wettelijke motiveringsplicht aan te kondigen, vergelijkbaar met de zgn. *ultima ratio*-clausule die op het continent bekend is: op basis van de ernst van het misdrijf zal de rechtbank moeten verantwoorden dat een vrijheidsbeperkende, c.q. vrijheidsberovende straf noodzakelijk is (p. 13 en 19).

Hiermee wordt ongetwijfeld geanticipeerd op de weerstand die van vele rechters verwacht wordt met betrekking tot de wellicht meest significante verschuiving die in een eerste fase in het strafbeleid wordt beoogd: een verdere reductie van vrijheidsberoving voor vermogensdelicten, in het bijzonder diefstal. Daartegenover stelt het regeringsbeleid zich 'harder' op tegen geweldsmisdrijven, waarvoor met name ruimere mogelijkheden voor langere vrijheidsberovende straffen worden beloofd. Een *quid pro quo*? De voorstanders van een 'hardere lijn' kunnen nog meer winstpunten aan hun achterban voorhouden. Het bestaande systeem van vervroegde vrijlating (*parole*) wordt grondig gewijzigd. De uit te zitten minimumduur om voor het stelsel in aanmerking te komen wordt op de helft van de uitgesproken gevangenisstraf gebracht (voorheen: één derde van de straf); in geval van een langere gevangenisstraf blijft de mogelijkheid twee derden van de straf te moeten uitzitten. Bij vrijlating wordt de betrokkene nog onder bijzondere controle geplaatst, tot drie kwart van de in de veroordeling bepaalde vrijheidsberovingsduur verlopen is. Wanneer ook daarna, en vóór het verlopen van de in de strafuitspraak bepaalde gevangenisduur, de betrokkene een vrijheidsberovende straf oploopt, kan (in tegenstelling tot het huidig stelsel) de niet uitgezeten tijd toegevoegd worden aan de nieuwe straf. De inrichting en het functioneren van het *Parole Board* worden dermate aangepast, dat de vervulling van bijzondere voorwaarden voor de toekenning van vervroegde vrijlating verzekerd wordt.

Het witboek bevat tegen het eind nog een hoofdstuk over minderjarige delinquenten. Wellicht hadden de gouvernementele inzichten terzake beter in een afzonderlijk rapport plaatsgevonden, des te meer daar de voorstellen onder meer een nieuwe categorisering van verschillende leeftijdsgroepen vooropstellen en een herschikking van de taken van de bevoegde rechtbanken. In de toekomst zal een nieuwe jeugdrechtbank (*Youth Court*, ter vervanging van de huidige *Juvenile Court*) die nog grotendeels te omschrijven taken concentreren. Intussen deed het witboek het nodige stof opwaaien door voor een verscherping van de ouderlijke aansprakelijkheid voor door hun kinderen gepleegde misdrijven te pleiten.

Of de voorstellen een historische wending inluiden, zoals de toenmalige *Home Secretary* beweerde, werd met veel scepticisme betwijfeld. De gevangenisstraf, waarvan de positieve waarde thans alleen nog maar in de uitdrukking 'protecting the public' verdedigd wordt, blijft de basis van het strafbeleid. De middelen waarmee getracht wordt alternatieve sancties tot 'volwaardige straffen' op te peppen, getuigen van het beperkt vertrouwen dat hun vooralsnog wordt ingeruimd. Evenzeer komen tegelijk de vertwijfelingen tegenover de individueel-preventieve waarde van die middelen tot uiting.

Wanneer nog van een wending sprake zou zijn, moet wellicht op de sterke terugkeer van het vergeldingsprincipe gewezen worden. Dat het beroep op het beginsel bij de auteurs van het witboek niet eens altijd meer bewust gebeurt, moge blijken door hun haast obsessieel gebruik van de uitdrukking 'just desert' – waarbij de constant voorkomende spelling met dubbel 's' (wellicht het gevolg van onkritisch gebruikte tekstverwerkingsfaciliteiten) nog de verdenking van een diep verankerde *Fehlleistung* aanwakkert.

Alain WIJFFELS

Zauberman, R., Robert, Ph., Perez-Dias, Cl., Levy, R., Les victimes. Comportements et attitudes. Enquête nationale de victimation, Vol. 1 et 2, Paris, CESDIP, n° 52, 1990

Het gebruik van het woord 'victimation' in de titel van het werk geeft de richting aan van dit onderzoek. Daarmee nemen de auteurs afstand van de klassieke slachtofferenquêtes, die werden uitgevoerd om de werkelijke omvang van de criminaliteit te meten. Hun onderzoek richt zich hoofdzakelijk op de persoon van het slachtoffer. Vanuit hun kritische visie op de doelstelling van de traditionele slachtofferenquête, definiëren ze de specificiteit van hun opzet, gericht op de drijfveren en handelingen van slachtoffers van misdrijven, of van personen die zich als dusdanig voelen. Primair is niet de feitelijke kant van het slachtofferchap, maar de manier waarop het slachtoffer dit ervaart. Als hypothese wordt er van uitgegaan dat die ervaring mede wordt bepaald door de eigen voorstellingen en de sociale kenmerken van het slachtoffer.

De auteurs hebben hun studie in drie onderdelen opgesplitst en hebben daarbij een differentiële aanpak verkozen. Op basis van steekproefgewijze opgebouwde bevolkingspopulaties hebben ze een vergelijkende variabelenanalyse doorgevoerd. Acht vormen van slachtofferschap werden weerhouden, waarbij vier (gezinsmishandelingen, warenfraude, economische criminaliteit en inbreuken op